

«ОЙЫНШЫҚТАРДЫ ТОҚУ АРҚЫЛЫ ҚАРАПАЙЫМ ЕҢБЕК ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ»

Бектасова А.М.

Ө. Сұлтанғазин атындағы Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті, Қостанай қ., Қазақстан

Ғылыми жетекші: Комиссаров С.В.

Ө. Сұлтанғазин атындағы Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті, Қостанай қ., Қазақстан

Аннотация: Халық өнері ұрпақтар сабақтастығының дәстүрлерін сақтайды, көркемдік талғамның қалыптасуына әсер етеді. Тоқу әдемі, ежелгі, бірақ ескі қолөнер емес. Ол барлық дәуірлер мен халықтардың көркем шығармашылығы тәжірибесін жинақтаған нағыз бұқаралық өнер болып табылады. Қиял мен шығармашылық үшін шексіз кеңістікті ашатын үдерісті ұнатады. Өз қолдарымен әдемі заттарды жасау жұмысқа деген қызығушылық тудырады және еңбек нәтижелеріне қанағаттанушылық тудырады, жұмысқа деген ынтасын тудырады. Тоқыма туындыларының ішінде ерекше орын Амигуруми ойыншықтарға тиесілі. Тоқылған ойыншықтар ерекше сүйкімділікке ие - олар жанасқанға жағымды және оларды жасаған қолдардың жылуын сәулелендіреді. Әдістемелік әзірлеме педагогтарға, көркем еңбек мұғалімдеріне бағытталған.

Түйін сөздер: Сәндік қолданбалы өнер; Ілмек бізбен тоқу өнері; Амигуруми ойыншықтарының тоқыма өнерінде алатын орны;

Аннотация: Народное искусство сохраняет традиции преемственности поколений, влияет на формирование художественных вкусов. Вязание крючком прекрасное, древнее, но не стареющее рукоделие. Оно является подлинно массовым искусством, собравшим по крупицам опыт художественного творчества всех эпох и народов. Увлекает сам процесс, открывающий безграничный простор для фантазии и творчества. Изготовление своими руками красивых предметов вызывает повышенный интерес к работе и приносит удовлетворение результатами труда, возбуждает желание к последующей деятельности. Особое место в ряду вязаных шедевров по праву принадлежит игрушкам Амигуруми. Вязаные игрушки наделены каким-то особым шармом - они приятны на ощупь и просто излучают тепло рук, которые их изготовили. Методическая разработка адресована педагогам, учителям технологии.

Ключевые слова: Декоративно-прикладное искусство; искусство вязания; искусство плетения крючком игрушек Амигуруми.

Annotation: Folk art preserves the traditions of succession of generations, affects the formation of artistic tastes. Crochet is beautiful, ancient, but not aging needlework. It is a truly mass art, which has gathered bit by bit the experience of artistic creation of all eras and peoples. The process itself is fascinating, opening up boundless scope for imagination and creativity. Do-it-yourself making beautiful objects causes increased interest in work and brings satisfaction with the results of work, arouses a desire for follow-up activities. A special place in the series of knitted masterpieces rightfully belongs to toys. Knitted Amigurumi toys are endowed with a special charm - they are pleasant to the touch and simply radiate the warmth of the hands that made them. The methodological development is addressed to teachers and technology teachers.

Key words: Arts and crafts; art of knitting; art of weaving amigurumi toys with crochet.

Адамның өмірдегі эстетикалық талғамын қалыптастыруда өнердің алғашқы түрі сәндік - қолданбалы өнер айрықша роль атқарады. Өнердің бұл түрі халық тұрмысымен тығыз байланысты. Ұлттық көркем өнердің дамуына көз жіберіп қарасақ, өмірді шынайы

бейнелеуде әр халықтың өзіне тән көз қарасы, өз тәсілі бар. Сәндік - қолданбалы өнерді білу адамның жалпы өнер жайлы, оның сипаты мен өзіндік көркем тілі туралы мағлұматын толықтырады.

Сәндік қолданбалы өнер деп тек қана практикалық жағынан емес, эстетикалық мәні жағынан да маңызды дайындалған және көркем жасалған өндірістік немесе қолөнер арқылы өмірге келген көркем туынды жасауды айтады.

Амигуруми-жапон стилінде кішкентай жұмсақ ойыншықтарды тоқу. Амигуруми - кішкентай жұмсақ жануарлар мен адамға ұқсас тіршілік иелерін тоқу немесе тоқу өнері. Амигуруми - бұл көбінесе сүйкімді жануарлар (мысалы, аюлар, қояндар, мысықтар, иттер және басқалар).

Тоқылған ойыншықтың өнері ежелгі дәуірден бастап Ежелгі Мысырда танымал болды. Бұл ойыншықтардың тарихы өте ежелгі болғанымен, олар әрқашан өзекті және заманауи, өйткені қолмен байланысқан ойыншықтардың әрқайсысы қайталанбас және өзінің сипаты бар, белгілі бір көңіл-күй әсер ете алады. Ойыншықтарға шындап жатады, өнертанушылар осы салада диссертация жазады, терминологияны ойлап табады. Мен қарапайым тоқылған ілгек пен тоқу арқылы ойыншықты қалай жасауға болатынын айтамын. Өз қолдарымен жасалған аңдар бүгін өте танымал. Үлкендердің де ойыншықтарды жақсы көретіні құпия емес. Олар қысқа уақытта да алаңдаушылық пен қамқорлық жоқ, бәрі жай және қызықты, өз балалық шағы әлеміне қайта оралуға мүмкіндік береді. Тоқылған ойыншықтар ең жылы және жарқын, олар өте әдемі және жұмсақ нәрсе бейнелейді. Оларды қолдарында ұстау өте жағымды: бұл ойыншықтар өте жұмсақ және тек бір ғана мақсатпен қуаныш пен жақсы көңіл-күй сыйлауға арналған.

Мүмкін, көптеген ойыншықтарды жасау идеясы қызықтырады. Біреу оларды теріден және ағаштан жасайды, біреу матаның кесіндісінен, қуыршақтың фарфор немесе гипс беттерін құяды, балшықтан кішкентай қаламдар мен аяқтарды жабыстырады, ал біреу қолына сымдарды немесе ілгекті алады және тоқи бастайды. Ойыншықтар сәнді, стильді, көңілді. Ал егер оларды өз қолдарымен жасайтын болса, бұл да қызықты!

Қолмен тоқу басқа қолөнер түрлерінен тиімді. Әсіресе, бұл тартымды, себебі бастапқы материал – иірімжіпті бірнеше рет және ерекше шығынсыз қолдануға болады. Ілмек біз. Аты айтып тұрғандай іліп тоқуға арналған біздің бір түрі. Ілмек біздің әр түрлісі болады. Ата - бабаларымыздың бізді қойдың кәрі жілігінің басындағы кішкентай бөлініп шығатын сүйегінен жасалады. Ілмек бізбен тоқу-қолөнердің ең көне түрлерінің бірі. Жүз жыл бойы ол өзінің өзектілігін жоғалтқан жоқ. Қолөнерден керемет хоббиге айналып, ілмек бізбен тоқу бүкіл әлемде сүйікті әуестікке айналды! Бұл таңқаларлық емес: кезекті туынды жасау үшін тек иірімжіп, ілгек, шебер қолдар қажет. Балалардың өмірлік қажеттіліктерімен тоқу сабақтарының байланысы қыздарды сәндік-қолданбалы өнердің осы қызықты түрімен айналысуға тартады.

Тоқу туралы көптеген пікірлер бар. Тоқу шеберлері оны қарапайым және қызықты іс деп санайды. Қолына тоқыма инесін немесе ілмек ұстамаған адамдар бұл бизнес өте күрделі және қызықты емес деп санайды. Бірақ, әрине, мұндай жұмыстың нәтижелері таңқаларлық екендігімен бәрі келіседі! Тоқыма туындыларының ішінде ерекше орын ойыншықтарға тиесілі. Тоқылған ойыншықтар ерекше сүйкімділікке ие - олар жанасқанға жағымды және оларды жасаған қолдардың жылуын сәулелендіреді. Әдістемелік әзірleme педагогтарға, көркем еңбек мұғалімдеріне бағытталған. Мүмкін, тоқу ойыншықтары - бұл сіздің оқушыларыңызға үйрететін шеберлік және олар туыстар мен достарды ерекше сыйлықтармен қуанта алады. Иірімжіп өте аз кетеді, уақыт киім тоқуға қарағанда әлдеқайда аз, ал балалар тоқыма тоқудан жақсы әсер алады. Елестетіп көріңіз сіздің оқушыларыңыз жанын салып жасаған сыйлық табысталған кезде, алған адам қалай қуанышты боларын.

Ойыншық баланың әлеуметтік-психологиялық дамуының және жеке тұлғаның адамгершілік қалыптасуының құралы бола отырып, жағымды эмоциялар қуатын көтереді. Ойыншық балаларға қызмет етіп қана қоймай, олардың талғамын тәрбиелейді, көңіл-

күйіне әсер етеді. Сондықтан бұл бұйымдардың үлкен талғаммен шеберлігімен орындалуы өте маңызды. Әдістемелік әзірлемелер оқушыларға осы білімдерді үйретуге мүмкіндік береді және қарапайым тоқу ілмек бізбен сымдардың көмегімен ойыншықтарды байланыстыруға болады. Өйткені тоқыма шеберлерінің қолмен жасалған ойыншықтар жан жылуы салынып әзірленген ондай ойыншықтарды фабрикалық аналогта ешқашан таба алмайсыз.

Ілмек бізбен тоқылған ойыншықтар экологиялық таза ешқандай химиясыз, тоқыма жіптері көптеген жылдар бойы өмір сүруі екіталай – трикотаж киім тас немесе саз емес ол қысқа мерзімді, бірақ менің ойымша өз қолыңызбен жасалған бұл ойыншық оқушылар үшін ерекше қымбат болады. Барлық ойыншықтар ілмектерді қосу және жою арқылы тоқылады. Бұл әдісті пайдалана отырып, көптеген ойыншықтар немесе басқа да әдемі және қажетті заттар жасауға болады. Сабақтарда тәрбиеленушілер тоқу дағдыларын меңгереді және жетілдіреді, ойыншықтарды өз бетінше дайындауға үйренеді және оларды әшекейлейді.

Сабақта Денсаулық сақтау технологияларына көп көңіл бөлінеді. Әрбір сабақта міндетті түрде тірек-қимыл аппараты үшін дене шынықтыру сабағы немесе көзді демалуға арналған жаттығулар өткізіледі.

Сабақтар балалардың шығармашылық қабілеттерін және қиялын дамытуға, ой-өрісін кеңейтуге және технологиялық дағдыларды жетілдіруге бағытталған. Осының бәрі тәрбиеленушілерге өз ісінің шебері болуға – өздерінің авторлық ойыншықтарын дайындауға көмектеседі, яғни тұлғаның үйлесімді дамуына ықпал етеді.

Білім алушылармен жұмыс тәрбиеленушінің жеке тұлғасына құрметпен, шынайы, сыпайы және әдепті қарым-қатынас негізінде өзара ынтымақтастықта құрылады. Оқытудағы маңызды аспект-тәрбиеленушілердің танымдық іс-әрекетінің талаптарын қанағаттандыратын жеке тәсіл. Сабақтың жоспар-конспектісінде оқушылардың тоқу үрдісін белсенді меңгеру жағдайы мен ортасы ғана емес, сонымен қатар оларға шығармашылық ізденістер мүмкіндігі берілген.

Мақсаты: тоқылған ойыншықтар жасау мысалында сәндік - қолданбалы өнерге қызығушылық қалыптастыру.

Міндеттер: балалардың сәндік - қолданбалы шығармашылыққа деген қызығушылығын ояту және өз қолдарымен ойыншық жасау ниетін ояту.

Құралдар мен материалдар: ойыншықтардың үлгілері бар стендтер, қол өнері бойынша кітаптар мен журналдар, қауіпсіздік техникасы бойынша стендтер.

Қазіргі уақытта тоқу әдеттегі үлгілер мен бұйымдарда тоқтамайды. Кәсіби мамандар тоқу әлеміне жаңа әдістемелер мен технологиялық шешімдерді енгізеді. Тоқу әлеміндегі жаңалықтардың бірі-тоқылған ойыншықтарды жасау.

Ойыншықтарды қалай тоқу керектігін біле отырып, сіз өзіңіздің жүрегіңіздегі қымбат адамдарға түпнұсқа сыйлықтар ұсына аласыз, ал сіздің аға-інілеріңіз және қарындастарыңыз таңғажайып ойыншықтардың көз алдында қалай пайда болатынына қуанышты болады. Көптеген адамдар қуыршақтарды тоқуды жақсы көреді, және олардың әрқайсысы бірдей үлгі бойынша тоқылғанына қарамастан әр түрлі болады. Әр қосылған ойыншықтың өзіндік сипаты және оны құру тарихы, содан кейін оның өмір тарихы бар. Ойыншықтарды бірінші рет тоқуды бастасаңыз, қарапайым модельден бастайсыз. Уақыт өте келе, тәжірибе мен белгілі бір дағдылар, қолөнер жасаудың өзіндік құпиялары сізге беріледі. Қалай болғанда да, ойыншықтар өте сүйкімді және сүйкімді болады, сондықтан сіз үшін ең сүйікті болады. Ойыншықтар үлгіге байланысты тоқылған және тоқылған. Тоқу инелерімен жасалған ойыншықтар әлдеқайда жұмсақ, бірақ тоқылған модельдер пішіндерін жақсы сақтайды және тығызырақ кенепке ие болады. Тікелей тоқу инелері жеке бөліктерді тоқу үшін қолданылады, олар кейіннен бүкіл өнімге жиналады. Дөңгелек тоқу инелерінде тігісі жоқ бөлшектерді - басы, мойны, қолы немесе аяқтары және т.б. тоқылған инелермен тоқу үшін ойыншықтың жеке бөліктерін тоқу үшін әдетте қарапайым үлгі қолданылады - алдыңғы бет. Бұл тоқу бөлшектерді тегіс және біркелкі етуге

мүмкіндік береді; оған қосу мен азайту іс жүзінде байқалмайды. Бөлшектерге иілу тоқу процесінде қажетті толықтырулар мен азайтуды береді. Сондай-ақ, кейбір модельдерді ойыншыққа белгілі бір көлем беру немесе кенептің текстурасын көрсету қажет болған жағдайда гартерлік тігіспен жасауға болады. Ойыншықтарды тігу кезінде, трикотаждар пайдаланылады, бөлшектер әдетте дөңгелек қатарларда оларды қалыптастыру үшін қосу немесе азайту арқылы тоқылады. Ойыншықтардың кейбір бөлшектерін ашық жолдармен, мысалы, құстардың қанаттарымен байланыстыруға болады.

Ойыншықтарды модельге байланысты сымдармен және ілмек бізбен тоқылады. Сымдармен жасалған ойыншықтар жұмсақ, бірақ ілмек бізбен жасалған модельдер пішінді жақсы ұстайды және тығыз матаға ие. Тік сымдарды жеке бөлшектерді тоқу үшін пайдаланады, содан кейін тұтас бұйымға жиналады. Дөңгелек арқауларда тігісі жоқ бөлшектер – бас, Дене, қол немесе аяқтар және т. б. тоқылған. Бұл тоқу бөлшектерді тегіс және біртекті жасауға мүмкіндік береді; оған қосу және азайту іс жүзінде байқалмайды. Бөлшектерге тоқу процесінде қажетті қосымша және азаю береді. Кейбір модельдерді ойыншық белгілі бір көлемді беру немесе заттын пішінін көрсету қажет болған жағдайда ғана орындауға болады.

Ойыншықты басынан тоқуды бастаған дұрыс, сондықтан болашақта денені оның өлшеміне сәйкестендіру оңай болады. Баста бет бөліктен тұратын жиынтықты пайдаланып тоқуға болады, бірақ мұндай жағдайда түпкі нәтижені детальды синтепонмен немесе басқа материалмен толтырғаннан кейін ғана көруге болады. Екі тізіммен тоқылған басында тігіс болады, оны әдетте оның артқы жағында жасайды. Тоқылған бас бірден белгілі бір пішінге ие бола бастайды, ал толтыру тек бөліктің қаттылығын қамтамасыз ету үшін қажет болады. Дене, әдетте, басымен бірдей қалыпта болады, мөлшері жағынан ғана ерекшеленеді. Сонымен қатар, тоқу процесінде сіз оның көлемін де, пішінін де өзгерте аласыз, оны ұзын немесе қысқа, қалың немесе жұқа етіп жасай аласыз.

Уақыт озған сайын қоғам дамуы жеделдей түсетіні айқын. Қазір еліміз өрлеу үстінде. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың еліміздің бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына қосылу бағдарламасы ең басты басымдық. Қай қоғамда болмасын бүгінгіміз бен кешегімізді қастерлеу өмірдегі тіршіліктің, қоғамның парызы. Ал қоғамның дамытушысы – адам.

Бүгінгі болашақ ұрпақ ертеңгі қоғамның иесі, сол қоғамның иелері халқымыздың тұрмыс қажеттілігінен туындаған ұлттық өнер мұраларын сақтап, сұрыптап, қазіргі уақытта сәнді етіп, ұлттық мәдениетімізді қолданбалы сәндік қолөнермен өркендету. Бүгінгіміз бен келешегімізді нәрлі қайнарына айналдыру әрқайсымыздың борышымыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Арғынбаев Х. Қазақ халқының қолөнері. Алматы: Өнер баспасы, 1987.-35б
2. Адамқұлов Н. Ұлттық қолданбалы қолөнері. Алматы 2008 ж.
3. Корчинова О.В. Декоративно-прикладное творчество в детских дошкольных учреждениях. Издательство: Феникс. Ростов - на - Дону, 2002 г. - 326 с.
4. Ю. А. Максимова. Ручное вязание. М., 1959.-180с.
5. <https://sites.google.com/site/.../istoria-vozniknovenia-amigurumi>

УДК 004.75

МЕТОДИКА ИЗГОТОВЛЕНИЯ ОБЪЕКТОВ ТРУДА В 3D ФОРМАТЕ

Бекенова Н.А.

Костанайский Государственный Педагогический Университет
им. У.Султангазина, г. Костанай, Казахстан